

Stredná odborná škola obchodu a služieb, M. R. Štefánika 8, 963 01 Krupina

Názov projektu: **Vzdelávaním zvyšujeme povedomie a uskutočňujeme opatrenia v oblasti zmeny klímy**

Číslo Projektu: ACC03P08

PL 1 – BYLINY A LIEČIVÉ RASTLINY

Byliny

Byliny sú rastliny s **dužinatou stonkou**.

Druhy dužinatých stoniek:

- **byľ** je olistená dužinatá stonka (napr. Hluchavka biela)

Zdroj obrázka: <https://www.info.sk/sprava/130474/hluchavka-biela-mimoriadne-lieciva-bylinka-ktoru-si-ludia-mylia-so-zihlavou/>

- **stvol** je bezlistá dužinatá stonka zakončená kvetom alebo súkvetím (napr. Skorocel kopijovitý);

Zdroj obrázka: https://sk.wikipedia.org/wiki/Skorocel_kopijovit%C3%BD

- **steblo** je dutá, článkovaná bylinná stonka s výraznými kolienkami (napr. Reznačka laločnatá)

Zdroj obrázka: https://www.nahuby.sk/obrazok_detail.php?obrazok_id=216794

Byliny delíme na jednoročné (letničky), dvojročné a trvalky.

Jednoročné byliny (letničky) – ich životný cyklus trvá jedno vegetačné obdobie. V priebehu jedného roka narastie zo semena stonka a listy. Bylina rozkvitne, vytvorí semená a odumrie.

Dvojročné byliny – v prvom roku narastie zo semena stonka a list a v druhom roku začiatkom leta bylina rozkvitne. Po odkvitnutí vytvorí semená a odumrie.

Trvalky – sú to viacročné, trvalé byliny.

Rozmnožovanie bylín je generatívne a vegetatívne.

Generatívne rozmnožovanie bylín je rozmnožovanie bylín semenami. Semená zbierame hneď po dozretí. Skladujeme ich na tmavom, suchom a vzdušnom mieste.

Vegetatívne rozmnožovanie bylín je rozmnožovanie bylín časťami bylín, ktoré sú schopné sa zakoreniť v krátkom čase. Pri vegetatívnom rozmnožovaní používame najčastejšie rozmnožovanie odrezkami a delenie trsov.

- rozmnoženie odrezkami – odoberáme ich na jar. Odrezky môžeme získať z vrcholov výhonkov, mladých bazálnych častí alebo zo stonky.
- delenie trsov – od materskej rastliny oddelíme trs, ktorý má korene aj nadzemnú časť.

Podľa druhov môžeme byliny deliť napríklad na okrasné, lúčne, poľnohospodárske, liečivé.

Okrasné byliny – byliny rastúce v záhradách pre svoj atraktívny vzhľad. Využívajú sa v záhradníctve, v kvetinárstve. Patrí sem napríklad tulipán, narcis, petúnia.

Lúčne byliny – byliny rastúce na lúčach a pasienkoch. Dôležité pre zachovanie prírodného ekosystému, význam pre včely a ostatný hmyz. Patrí sem napríklad reznačka laločnatá, margaréta biela.

Poľnohospodárske byliny – byliny pestované na poliach a v záhradách. Spracovávané najmä pre potravinársky priemysel. Patrí sem napríklad pšenica ozimná, raž siata.

Liečivé rastliny

Byliny, ktoré obsahujú v koreňoch, listoch, kvetoch rôzne účinné látky, používané na liečenie, fytoterapiu (liečenie chorôb liekmi rastlinného pôvodu). Pri použití vo vyššej koncentrácii bývajú väčšinou jedovaté. Môžeme ich nájsť v záhradách, na lúkach, pasienkoch a v lesoch.

Použitie:

- čerstvé alebo sušené;
- spracované na odvary, nálevy, obklady, výplachy, tinktúry a podobne;
- výroba liečiv (farmaceutický priemysel);
- kozmetický priemysel;
- potravinársky priemysel (napr. gastronómia – pri príprave jedál v kuchyni).

Význam pestovania liečivých rastlín je ich využitie v rozličných druhoch priemyslu (farmaceutický, kozmetický, potravinársky), v zachovaní životného prostredia a prírodného prostredia pre jednotlivé druhy organizmov (napr. hmyz – včely, motýle).

Na Slovensku sa využíva v oficiálnej medicíne približne 150 druhov domácich liečivých rastlín. V Génovej banke Slovenskej republiky v Piešťanoch zachovávajú pre budúce generácie semená liečivých rastlín v životaschopnom stave. Znamená to, že semená majú zachovanú klíčivosť, aby boli klíčivé aj o 10 alebo aj o 50 rokov. Sú súčasťou tzv. kultúrneho dedičstva. Pestovateľské plochy liečivých rastlín na Slovensku sa každým rokom zvyšujú. K 20.05.2021 bolo na Slovensku obsiatych liečivými rastlinami približne 6 611 hektárov.

Medzi známe liečivé rastliny pestované na Slovensku patria napríklad:

- levanduľa lekárska (levanduľa úzkolistá)
- šalvia lekárska
- mäta pieporná
- medovka lekárska
- nechtík lekárske
- rumanček kamilkový
- dúška tymiánová
- repík lekárske
- yzop lekárske
- pamajorán obyčajný

PRACOVNÝ LIST

A) Zakrúžkujte správnu odpoveď.

Byliny sú rastliny s stonkou.

- a) dutou;
- b) drevnatou;
- c) dužinatou;
- d) dvojitou.

B) Určte druh stonky (steblo, stvol, byl') pre nasledovné byliny:

Nevädza poľná

.....
Zdroj obrázka: <https://www.chovatelahospodar.sk/tema/10-najkrajších-letníc-które-sa-sami-vysemenujú>

Púpava lekárska

.....
Zdroj obrázka: https://sk.wikipedia.org/wiki/P%C3%BApava_lek%C3%A1rska

Pšenica ozimná

Zdroj obrázka: <https://sk.wikipedia.org/wiki/P%C5%A1enica>

Prvosienka jarná

Zdroj obrázka: <https://zdravopedia.sk/prirodna-lekaren/bylinky/prvosienka-jarna>

Zvonček konáristý

Zdroj obrázka: <https://www.ephoto.sk/fotogaleria/fotografie/209113/zvoncek-konaristy/?s=albums&id=9621>

C) Uved'te správne odpovede.

Byliny podľa dĺžky životného cyklu delíme na:

D) Určte, o aký druh rozmnožovania ide, keď:

- sa bylina rozmnožuje semenami -
- sa bylina rozmnožuje napríklad odrezkami -

E) Zakrúžkujte, ktoré byliny sa používajú pre fytoterapiu.

liečivé lúčne okrasné poľnohospodárske

F) Uved'te, v čom spočíva význam liečivých rastlín.

.....

.....

.....

G) Zakrúžkujte správne odpovede.

Medzi známe liečivé rastliny na Slovensku patria:

- a) šalvia lekárska
- b) lipa malolistá
- c) baza čierna
- d) rumanček kamilkový
- e) tulipán
- f) mäta pieporná

Použité zdroje:

<https://nasazahradka.ta3.com/co-su-jednorocne-a-dvojrocne-rastliny-toto-treba-vediet-ak-ich-chceme-pestovat/>

<https://www.zahradnymagazin.sk/zahrada/okrasna-zahrada/218-objavte-kuzlo-dvojrocných-rastlín>

<https://www.obi.sk/navody/garden-and-leisure/bedding-plants/shrubs/trvalky-v-zahrade/>

<https://urobsisam.zoznam.sk/zahrada/zelenina-a-ovocie/zaklady-rozmnozovania-rastlín>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Bylina>

ROZBORILOVÁ, Emőke – BABINCOVÁ, Zdenka. *Súpis plôch osiatych poľnohospodárskymi plodinami k 20.05.2021.* 1. vyd. Bratislava: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2021. 32 s. ISBN 978-80-8121-843-9